

5. Programa intersektorialen eskaintza

Osasun-determinatzaileak deitzen zaie osasunean ondorioak sortzen dituzten determinatzaileei. Ondorio horietan oinarritzen da egintza multisektoriala. Determinatzaile horiek pertsonak berak dituen faktoreak, edo bere bizitza-inguruan dauden faktoreak dira. Faktoreok erabateko eragina dute pertsonaren osasunean eta ongizatean, bai pertsonak duen osasuna afektatzen dutelako bai bere etorkizuneko bizitzako ongizate-gaitasunaren alde edo kontra egiten dutelako.

Egin daitezkeen interbentzioen ondorioak kontuan harturik, osasun-determinatzaileak honela bereiztu dira: biologikoak, hauetan herentzia, sexua eta adina sartzen dira batez ere; bizimoduaren arabekoak, hauetan sartzen dira bakoitzaren portaerak edo ohiturak: ariketa fisiko, elikadura, sexu-molde eta drogen kontsumoari (legalen edo legez kanpokoaren kontsumoari) dagozkienak; talde horretan beste portaera batzuk ere sartzen dira, esaterako, motordun ibilgailuak gidatzean, aisialdietan, atsedenaldietan eta abarretan pertsonak dituen portaerak; sozialak, hauen artean nagusi dira diru-ingresuak, enplegua, langabezia, hezkuntza, etxebizitza, edateko uren hornidura, saneamendu-sarea eta janarien hornidura; osasunaren aldeko tokiak, esaterako hurbileko hiri-ingurua, lantokia, eskolak eta oro har hezkuntza-ikastetxeak, kultura- eta kirol-elkarteak, osasun-zerbitzuak eta gizarte-zerbitzu komunitarioak; azkenik, oro har, kondizio sozio-ekonomikoak, kulturalak eta ingurugirokoak, zeinak sektore askoko politikek eta jarduera pribatuek giza-osasunean duten eraginari baitagozkio, eta biztanleriaren osasun-mailaren hobekuntzan lortzen dituzten irabaziez.

Azken hiru ataletan erabat inplikaturik geratzen dira jarduera-sektore interesgarri batzuk, bai publikoak bai pribatuak; izan ere, elkarrekintzan positiboki aritu daitezke sektore sanitarioarekin, elkarrekiko etekinak lortzeko, etekinotan batez ere komunitatearen osasun-maila hobetzea dagoelarik.

Osasun-determinatzaileak anitz sektoreen zeregintzat hartzeak, osasun-sistemarentzat erronka hirukoiztea dakar. Lehenengo erronka: politika publiko ezberdinen protagonistak eta egileak sentiberatzea, beren erabakiek osasunean izan ditzaketen ondorioez jabetu daitezkeen arte eta ondorioen erantzukizuna asumi dezaten arte. Bigarrena: eragin hori ebaluatzeako mekanismo eta lanabesak erraztea; erronka hori lehenengo eta behin sektore sanitarioari dagokio. Eta azkenik: gainerako politiketan aldeko ondorioak neurtzea eta bisualizatzea, osasuna promozionatzeko eta biztanleriaren osasunean ongizate-maila altuagoak lortzeko.

5.1. Osasunaren determinatzaile sozio-ekonomikoak

EHAEn sektore-politiken inguruan egintza batzuk martxan jarrita daude; egintzok atal honetan sar daitezke, eta beren eragina kontuan harturik ondokook azpimarratuko ditugu:

- Pobreziaren aurkako borroka integralaren plana.
- Enpleguaren aldeko instituzioen arteko plana.

- Prestakuntza profesionalari buruzko euskal plana.
- Emakumezkoei dagokienez, EHAEan egintza positiboak burutzeko plana.
- Etxebide izeneko etxebizitza-plan zuzentzailea.
- Ibai-arroen eta kostaldeen saneamendu integralaren Plana.
- Gazteria Plana.

Guztiok proposatzen dituzten helburuak lortzeko, batetik, bakoitzak bere neurriak jarri beharko ditu, eta bestetik, elkarrekintzan arituko dira; horrela, osasun-determinatzaileak hobetzea lortuko baita, nahiz eta oraindik hobekuntza horren ebaluazioa egin ez den. Ebaluazio hori oraindik eginda ez dagoenez, gaur egun ezin da aurreikusi bere eragina osasun-indize batzuen eboluzioan, biztanleriari edo zenbait osasun-arazo espezifikorik dagokienez.

Azpimarratzekoa da, goian aipatutako politiken helburuak hobeto lortzeko, laguntza handia ematen dutela bai biztanleriaren osasun-maila onek bai osasun-sistemaren lankidetzak. Esaterako, zalantzarik gabe, osasunaren falta kronikoa da eragin gehien izan dezakeen faktore-etako bat; izan ere, osasunik ez badago, ezinezkoa da ingresu-maila egokiak lortzea, eta, noski, norberaren edo familiaren bestelako baliabiderik edo eskubiderik ez izateak pobrezia dakar. Horrela bada, osasuna aurrebaldintza bihurtzen da, ingresu egokiak lortzeko. Era berean, osasun indibidualaren maila ona funtsezko laguntza da, bai langilearentzat bai enpresarentzat asetzeko moduko lan-prestazioa izateko, eta norberaren prestakuntzarekin eta interesekin bat datorren enplegua lortzeko. Hezkuntzari dagokionez, osasun ona eta bizitza-ohitura osasungarriak ia ezinbesteko baldintzak dira, ahalik eta hezkuntza-mailarik onena lortzeko, hezkuntza-eskaintzaren eta jarrera pertsonalen berdintasunean. Azkenik, zenbait sektoreri ondo datozkie osasun-sistemak ematen dituen datuak eta ebaluazioak, adibidez, etxebizitzaren arlokoak, edateko ur kantitate eta kalitateari dagozkienak, saneamenduaren arazketa onargarriari dagozkionak eta janarien horniduran exigigarriak diren bariedade, kantitate eta kalitateari buruzkoak.

5.2. Osasuna sustatzeko tokiak

Zer dira, Plan honen arabera, osasunaren promozio-tokiak? espazio-multzoak, edo zentroak, edo erakundeak dira, zeinetan jarduerak taldeka, erregulariki eta familia-giroan egin behar direneta-tik aparte egiten diren; eta aukera argiak ematen dituzte, osasuna sortzen duten bektoreak, eza-gutzak eta osasuna babesteko praktikak indartzeko. Printzipalenak hauek dira:

- Lantokiak.
- Eskola- eta hezkuntza-zentroak, batez ere hezkuntza orokorreko eta prestakuntza profesio-naleko zentroak, eta goi mailako prestakuntzakoak.
- Auzoak eta etxetik hurbileko hiri-inguruak. Horietan bereziki aipatu behar ditugu: beren hiri-ekipamenduaren maila, jarduera kolektiborako destinatutako lokalak, elkartzeko eta jolaste-ko lekuak eta guzti horien mantenimendu-maila.
- Gizarte-zerbitzu komunitarioak.
- Hiritar, kultur eta kirol-elkarteak.
- Osasun-zerbitzuak.

Halaber, atal honi lotutako sektore-politiken inguruan zenbait egintza martxan jarrita daude EHAEan. Osasunean eragin gehien izan dezaketenak hauek dira:

- OSALANen plan estrategikoa. Laneko Segurtasun eta Osasunerako Euskal Erakundea.
- Osasunaren Promozio eta Hezkuntzarako Osasuna-Hezkuntza-Drogamenpekotasuneko Batzorde mistoa.
- Hezkuntza Berriztatzeko Programak.
- Nekazal Prestakuntzarako Plana.
- Ingurugiro-Hezkuntzarako Plana, unibertsitatetik kanpoko hezkuntza-sisteman.
- Urdaibai Biosfera-Erreserbaren Plana.
- Drogamenpekotasunen Plana.
- Bide-segurtasunaren Plana.

Plan-multzo horrekin batera Lurralde Historikoetara eta eskualde zehaztuetara mugatutako beste plan batzuk ere badaude, foru eta udallerrietako entitateei dagozkien gizarte-zerbitzuen konpetentziaren arabera eginda daudenak. Horiek ere osasun-mailarekin lotutako adierazleak hobetzeko jarduerak bultzatzen dituzte.

5.3. Kondizio orokor sozio-ekonomikoak, kulturalak eta ingurugirokoak

Atal honekin lotutako sektore-egintzak biltzen dituzten planak martxan jarrita daude EHAEan. Hauek dira:

- EHAEaren Lurralde-Antolamendurako jarraibideak.
- EHAEko Jarduera Ekonomikorako lurralde-sektoreei buruzko plana.
- Eusko Nekazal Plan estrategikoa.
- Nekazal/oihan-sektoreko eta Inguru Naturaleko Lurralde-plana
- Euskal Herriko Zientzia- eta Teknologia-plana.
- "Euskadi, Informazioaren Gizartean" plana.
- Informatikaren eta Telekomunikazioen plana.
- Euskal Herriko Errepideen plan orokorra.
- Ingurugiroko Marko Programa.

Goian zerrendatutako planetan aurreikusten diren egintza askok eragin erabakigarria dute bizitza osasungarriagoa garatzeko behar diren baldintzak sortzerakoan. Hiru jarduera-talde bereiztuko ditugu. Lehenengo taldekoek erraztasuna ematen dute informaziorako, komunikaziorako (garraioa barne) eta pertsonetikiko, inguruarekiko eta zerbitzuekiko harremanetarako; guztion elkarrekintzek satisfazioa eta segurtasuna sortzen dituzte. Bigarrenekoak, ohiko egoitza-esparruko aberastasuna sortzen duten jarduera printzipalek lortutako garapen-mailari dagozkio. Azkenik, hirugarren taldekoak bizitza egiten den gizarte-taldean nagusi diren balioei eta, bereziki, erabilgarri dagoen gizarte-laguntzari dagozkie.

Horietako jarduera bakoitzak biztanleriaren osasun-mailan duen eragina aldatu egiten da, jarduera-motaren arabera, batzuetan eragin zeharkakoa eta beste batzuetan eragin esplizituagoa izaten delarik.